

Ключови компетентности и формиране на медицински професионализъм при обучение на студенти по специалност Медицинска сестра

Николина Ангелова, Тодорка Стефанова

Key competencies and formation of medical professionalism in training students of specialty Nurse: *In this paper we consider conduct of some seminars and workshops on the subjects included in the curriculum for nurse training and professionalism during the whole training course. In teaching these subjects we use different problem tasks /cases/. When we writing a problematic tasks /cases/ requirements of WHO test development tasks in medicine. Students work in small groups and follow discussion of cases in the group develops their communication skills, their ability to be justified and expression of positions and logical thinking skills and the use of analogies and generalization. Key elements of the professionalism of students in nurses can be constructed by solving different cases during the course Social and Health Legislation, Medical Ethics and Deontology and Psychiatry are: subordinating their interests to the interests of others students, adherence to ethical standards and moral responsibility for their actions, teamwork, respect for the patient and cope with the high level of difficulty and uncertainty that accompany the activities of medical professionals.*

Key words: *professional health values, training in small groups, problematic tasks /cases/, students of specialty Nurse, teamwork*

ВЪВЕДЕНИЕ

Република България е пълноправен член на ЕС от 01.01.2007г. С този статут системата на българското здравеопазване, както и системата на българското образование в областта на медицински и здравни специалисти са синхронизирани с основни документи на ЕС. По-важните от тези документи са:

- Люблянската харта (1996 год.), която е стратегия в областта на здравеопазването. Основните приоритети в тази харта са конкретизирани в програмното образователно съдържание за специалност Медицинска сестра;
- Европейската референтна рамка за ключови компетентности - Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот. [1]
- Система от Европейски директиви за признаване на дипломи и документи за придобита квалификация, или завършен цикъл на обучение за придобиване на право за упражняване на регулирана професия. Професията на медицинската сестра е включена в списъка на регулираните професии в България [5]. Тази система от директиви улеснява професионалната мобилност на гражданите от Европейския съюз.

Целта на настоящата статия е да очертае дидактическа рамка: логически свързани учебни дисциплини, образователно съдържание и технология на обучение при подготовката на медицински сестри. Дидактическата рамка е в контекста, както в посочените европейските документи, така и в тяхната идентификация за условията на българската система на здравеопазване и българската образователна система. В тази логическа последователност е анализиран проблемът в изложението на настоящата статия.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1.Приоритети от Люблянската харта в контекста на понятийния базис - компетентности и професионализъм на медицинската сестра

Основните приоритети на обучението по специалност Медицинска сестра от Люблянската харта са:

- подготовка на медицински сестри, способни да организират качествени, на съвременно ниво здравни грижи, прилагайки холистичния подход към пациента и неговите проблеми;

- изграждане на умения за самостоятелна професионална работа, комуникативност и екипно взаимодействие при планиране, организиране и провеждане на превантивни и лечебни здравни грижи;
- развитие на способности за адаптация, мобилност и ефективност в условията на пазарна икономика;
- формиране на личностни качества, значими за професията на медицинската сестра и нагласа за обучение, самообучение и самоусъвършенстване през целия живот.

В основата на професионализма и професионалните ценности в здравеопазването са такива качества и поведение, които поставят интересите на пациента над тези на медицинския специалист. Според R. Epstein и E. Hundert професионализмът включва обичайната и благоразумна употреба на общуването, знанията, техническите умения, клиничното разбиране, емоциите, ценностите, както и отражението на ежедневната практика в полза на индивида и обществото [8].

Компетентността е комбинация от: умения, знания, способности и нагласи, желание и умение за учене. Ключовите компетентности са определени в Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот [1].

Съотнесими ключови компетентности към процеса на формиране на медицински професионализъм са: уменията за самостоятелно учене и събиране на информация, гражданските компетентности и умения за междуличностно общуване и комуникативните умения на роден и чужд език. В Европейската референтна рамка са визирани и други ключови компетентности, но те не са така пряко свързани с медицинския професионализъм.

Така описаните приоритети в Люблянската харта за обучението по специалност Медицинска сестра, както определените в Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот [1] ключови компетентности, съотнесени към смяната на моделите на здравеопазване обуславят нуждата от целенасочено обучение в медицински професионализъм [7]. Основни въпроси за обучението в професионализъм според Hilton [9] са:

- Как да се въведат и наложат професионалните стандарти
- Къде и Кога да се въведат.

Всяка страна в ЕС съобразява тази методологична рамка за изграждане на професионализъм чрез ключовите компетенции в конкретиката на своите системи на здравеопазване и на образование.

2. Национални документи, регламентиращи обучението на медицински сестри в България

В Националния класификатор на областите на висше образование и професионалните направления обучението по специалност Медицинска сестра е в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.5. Здравни грижи. Учебната документация в Русенски университет е разработена в съответствие с цитираните позиции на класификатора.

Според Закона за здравето Министерският съвет на България приема Единни държавни изисквания за придобиване на висше образование по всяка специалностите от регулираните медицински и здравни професии [2]. Единните държавни изисквания за специалност Медицинска сестра са приети през 2005г и актуализирани през 2010 година [4]. Това е законовият формат, който определя съдържателно и функционално процеса на обучение на медицинските сестри като специалност от регулирана професия. През 2011г. в Република България с наредба бяха определени и професионалните дейности, които сестрите могат да изпълняват самостоятелно или по назначение на лекар [3].

Конкретната дидактическа рамка, по която се провежда образователния процес в съответното висше училище е съобразена с цитираните по-горе нормативни документи.

Обучението в Русенски университет по специалност Медицинска сестра започна след получена положителна оценка на проекта от Националната агенция по обучение и акредитация. Учебният план, по който се провежда обучението по специалност Медицинска сестра в Русенски университет, е основан на актуалните Единните държавни изисквания [4] и на Наредбата, регламентираща професионалните дейности, които сестрите могат да изпълняват самостоятелно или по назначение на лекар [3]. Така конструиран учебният план моделира европейските и националните изисквания. Заложена в него макроструктура **като логическа последователност от учебни дисциплини предпоставя дидактическия ресурс за формиране на система от ключови компетентности**, а чрез тях и формирането на професионално значимите качества за медицинската сестра. Някои от дисциплините по-силно ангажирани към формирането на ключови компетентности. Такива дисциплини са "Социално и здравно законодателство" и "Медицинска етика и деонтология" По тази причина предметната област, в която дискутираме проблема на изследването са цитираните учебни дисциплини.

3. Дидактическа технология, насочена към формиране на ключови компетентности и професионализъм на медицинската сестра

Примерите дават отговор на въпросите "как", "къде" и "кога" да се въведат професионалните стандарти, съгласно изискванията на Cruess [7].

При провеждането на семинарните упражнения по Социално и здравно законодателство, по Етика и деонтология и на практическите упражнения по Психиатрия в Русенски университет се използват различни проблемни задачи /казуси/. Така се създава възможност за въвеждането на елементи на медицинския професионализъм в хода на цялостното обучение по специалност Медицинска сестра. При конструирането на проблемно-ситуационните задачи /казуси/ са спазени изискванията на Световната Здравна Организация за разработване на изпитни задачи в медицината [7].

Според учебния план за специалност Медицинска сестра в Русенски университет дисциплината Социално и здравно законодателство се изучава през първия семестър на първи курс, като в хорариума са предвидени 15 часа семинарни упражнения. Контактът със студентите-първокурсници дава възможност на преподавателя да оцени представата и изявите на професионални ценности, с които студентите постъпват в университета [6]. По време на упражнението се създава интерактивна учебна среда - дискусия помежду си и с преподавателя. Така студентите постигат по-добро разбиране на информацията по дискутираната тема и при втората част на упражнението се решават казуси по разглежданата тема, при което непосредствено се прилага основният теоретичен материал. При решаването на казуса студентите се разделят на малки групи/подгрупи от 3-4 студента. Отговорността да се свърши работата успешно и в определеното време е от значение за успешния край на задачата. Така че, ако в средното училище студентът е бил заинтересован само от собствения си успех, сега трябва да пренареди ценностите си и да подпомага колегите си в условията екипното решаване на проблема. Така студентите развиват уменията за работа в екип. В края на занятиято подгрупите представят своето решение на казуса. Състезателният елемент на този активиращ метод на учене стимулира студентите, възпитава отговорност за действията си и се учат да подчиняват собствените интереси на интересите на другите. В хода на решаването на казусите преподавателят оценява знанията, уменията и способностите на всеки един от студентите за решаване проблемни отношения. По време на обучението по „Социално и здравно законодателство“

студентите придобиват основни теоретични и практически включително чрез примери и чрез решаване на казуси, които са за реални клинични проблеми - взети са от клиничната практика/ знания, умения и компетентности за решаване на различни проблеми в областта на социалното и здравно законодателство. Така формираните знания и умения ще бъдат необходими на студентите при следващото им обучение по дисциплината Медицинска етика и деонтология. Тази дисциплина се изучава в Пети семестър, като са предвидени 7,5 часа семинарни упражнения По време на тези упражнения студентите решават практически казуси свързани с професионално-медицински, морално-етични и деонтологични норми на практикуване на сестринската професия. Особено полезно е, че студентите са имали вече практически упражнения и лекции по Психиатрия /изучава се в четвърти семестър/, където са се запознали с различни практически казуси, които имат и морално-етична компонента. Например принудата в психиатрията, опазването правата на човека и пациента, злоупотребата с права и др./ При решаването на казусите по дисциплината Медицинска етика и деонтология студентите също така използват знанията си по Социално и здравно законодателство и по клинични и специални дисциплини, за да отделят същественото от несъщественото в отделните казуси, както и за да създадат връзки между различни събития и обекти, да преценят ситуацията и да се вземат решение за действие. При решаването на казусите студентите се научават и да се справят в ситуации, където няма единствен верен отговор. Това помага за по-нататъшното справяне с несигурността и трудностите, с които медицинските професионалисти ще имат впоследствие в практиката си.

Работата на студентите в малки групи и последващото обсъждане на казусите в групата доразвива комуникационните им умения, уменията им за обосноваване и изразяване на позиции, както и уменията за логическо мислене и за използване на аналогии и обобщение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основни елементи на професионализма на студентите от специалност Медицинска сестра, които могат да се изграждат чрез решаване на различни казуси по време на обучението по дисциплините Социално и здравно законодателство, Медицинска етика и деонтология и Психиатрия са: подчиняване на собствените интереси на интересите на другите, придържане към етични и морални стандарти, отговорност за действията си, работа в екип, уважение към пациента и справяне с високото ниво на трудност и несигурност, които съпътстват дейността на медицинските професионалисти.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот es.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/broch_bg.pdf

[2] Закон за здравето (Обн. ДВ. бр.70 от 10.08.2004г., в сила от 01.01.2005 г., последна редакция ДВ. бр. 82 от 26.10.2012г.)

[3] Наредба № 1 от 8.02.2011 г. за професионалните дейности, които медицинските сестри, акушерките, асоциираните медицински специалисти и здравните асистенти могат да извършват по назначение или самостоятелно (обн., ДВ, бр. 15 от 18.02.2011г.)

[4] Наредба за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалностите "Медицинска сестра" и "Акушерка" за образователно-квалификационна степен "Бакалавър" (Обн., ДВ, бр. 95 от 29.11.2005 г. последна редакция ДВ. бр. 88 от 09.11.2010г.)

[5] Решение № 619 на МС от 20.07.2009 г. за приемане Списък на регулираните професии в Република България (на основание чл. 3 и 6 от Закона за признаване на професионални квалификации - Обн., ДВ, бр. 61 от 31.07.2009 г.)

[6] Arnold, L., 2002, Assessing professional behavior: yesterday, today and tomorrow, Acad Med, Jun, 77, pp. 502-515.

[7] Cruess SR, 2006, Teaching professionalism: Theory, Principals and Practices, Med Educ, 40, pp. 607-617.

[8] Epstein, RM, E.M Hundert, 2002, Defining and assessing professional competence, JAMA 287, pp. 226-235.

[9] Hilton, S., 2004, Medical professionalism: How can we encourage it in our students?, Clean Teach, 1, pp. 69-73.

За контакти:

доц. д-р Тодорка Жекова Стефанова, ръководител Катедра „Здравни грижи“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, тел.: 0888543249, e-mail: dora@uni-ruse.bg

гл. ас. д-р Николина Ангелова д.м. специалист по психиатрия и съдебна психиатрия; фамилен консултант, Началник Отделение по съдебна психиатрия, ЦПЗ Русе ЕООД; Катедра „Здравни грижи“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, тел.: 0888747347; e-mail: nangelova@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.